

„НЕСХВАЋЕНИ ХУМОРИСТА“¹

[...]

А. Лесли Вилсон: *На симпозијуму одржаном пре јодину и јо дана на Универзитету државе Тексас у Остину историчари су се спорили око тога да ли је историја коју историчари приказују стварна, тј. да ли одговара истини. Шта Ви мислите?*

Уве Јонзон: Ја верујем у индивидуалну, личну истину.

А. Л. Вилсон: *Значи ли то да постоји мноштво истина?*

У. Јонзон: Да, истина које се неминовно међу собом свађају.

А. Л. Вилсон: *У Вашим књигама има историјских чињеница. У књизи Сваки дан у години. Из живота Гезине Креспал (Jahrestage. Aus dem Leben von Gesine Cresspahl), на пример, помињу се догађаји о Шемперицури, временским приликама одређених дана пре многу година у Немачкој, као и у Њујорку 1967/68. Да ли су они узети из новина, односно одакле Вам ти догађаји о Шемперицури?*

У. Јонзон: Госпођа Креспал у књизи зове Метеоролошку службу.

А. Л. Вилсон: *Али у Немачкој, док је још живела код оца, иакође се наводе догађаји о Шемперицури.*

У. Јонзон: Да, мислим да сам их ја набавио за њу.

А. Л. Вилсон: *Приметио сам и да увек кажеће госпођа Креспал или Mrs. Cresspahl.*

У. Јонзон: Добро се помучила да то заслужи. Када је 1957. донела дете на свет, није била удата, што баш није било за похвалу у Западној Немачкој педесетих година. Госпођица с дететом, то није добро звучало. У Немачкој није никада стекла право да је ослобљавају с „госпођа“. Утолико више је у Америци пазила да никад не буде „госпођица“.

А. Л. Вилсон: *Када је помињете, увек кажеће госпођа Креспал, а не Гезина Креспал, то сам приметио. Не знам да ли сте и Ви то приметили.*

¹ Превод интервјуа рађен је према верзији „Ein bekannter Humorist“. Gespräch mit A. Leslie Wilson (Am 20. April 1982 in Sheerness-on-Sea), објављеној у књизи: Eberhard Fahlke (прир.), *„Ich überlege mir die Geschichte...“ Uwe Johnson im Gespräch*, Франкфурт/М., 1988, стр. 281–299. А. Лесли Вилсон је разговор водио на немачком језику. Копију тонског снимка разговора Вилсон је ставио на располагање Архиву Увеа Јонзона, а Е. Фалке је снимак транскрибовао. Овај интервју с Увеом Јонзоном објављен је на енглеском језику у часопису *Dimension; Contemporary German Arts and Letters* (University of Texas, Austin; св. 15, 1982, бр. 3, стр. 400–413) чији је уредник Вилсон био. Скраћења у овом преводу, обележена тротачком у угластој загради, потичу од приређивача темата.

У. Јонзон: Мислим да то има везе са ситуацијом у којој се она налази; с тим како причам о њој. Гезина Креспал, то је углавном дете, ученица, а госпођа Креспал је становница Њујорка.

А. Л. Вилсон: *Кажу да је њочейџак романа веома важан – како је њисац зајочео роман, како њласе њрве речи, шџа се јавља на њрвој сџраници.² Да ли и ви мислиџе да је џо важно?*

У. Јонзон: Да. Чекао сам на почетак романа *Сваки дан у џодини* више од пет месеци. Имао сам, дабоме, план. Желео сам одмах да напишем ту књигу, али морао сам да чекам све то време док нису дошле прве реченице.

А. Л. Вилсон: *Рекао бих да је њрва реченица у Нагађањима о Јакову (Mutmassungen über Jakob) њосџала чувена заџо шџо у малом, најмањем заџраво садржи све из џе књџе. Да ли се слажеџе?*

У. Јонзон: Ако можете да замислите и да ту реченицу неко изговара, различити људи у књизи, онда да.

А. Л. Вилсон: *Садржи и једно њџџање, не...*

У. Јонзон: ...Више питања...

А. Л. Вилсон: *...Или више њџџања која џу нису изџворена, али која се касније маломало њосџављају и на крају оџравдано осџају нерешена.*

У. Јонзон: Која не могу да буду решена; јер је Јаков био сам у том мрачном тренутку у времену и простору. Нико није могао да види тај тренутак, самим тим о њему не може ни да се извештава.

А. Л. Вилсон: *Како смишљаџе имена ликова у романима? Гезина Кресџал, на њример, или њрезиме Кресџал?*

У. Јонзон: Једном сам чуо како четворогодишње дете дозива име Гезина и свидело ми се. Зашто, схватио сам захваљујући Фонтанеу, који баш у „Ефи Брист“ каже да су „е“ и „и“ најлепши самогласници, као створени за девојчицу какву сам замислио, за госпођу Креспал некада; а Креспал, зато што то име звучи тако „мекленбуршки“, а ипак није забележено у Мекленбургу. Сваки човек заслужује име само за себе... Никада нисам срео некога ко се презива Креспал, осим те једне, моје, јунакиње.

А. Л. Вилсон: *Знаџе ли америчкоџ романсијера Џона Чивера?*

У. Јонзон: Само по имену.

А. Л. Вилсон: *Једном је рекао да је за њисца највеђа бол кад заџне, кад не може да њише. За њеџа је џо највеђа бол, шџа кажеџе Ви на џо?*

У. Јонзон: Мислим да постоји много различитих болова, а рекао бих да подједнако страшан може бити и осеђај да оно што пишем не вађа.

² Уп. Walter Höllerer, Die Bedeutung des Augenblicks im modernen Romananfang, у: Norbert Miller (прир.), *Romananfänge, Versuch zu einer Poetik des Romans*, Берлин 1965, стр. 344–377.

А. Л. Вилсон: *Да ли мноџо ѿоџа бацаѿе?*

У. Јонзон: Не. Не, то је друга страна поступка који је, сам по себи, непрактичан. Оклевам да нешто напишем, не могу ништа да ставим на папир све док ми не звучи беспрекорно. Што значи да проводим много времена за писањом машином, а да је не користим.

А. Л. Вилсон: *Да ли мноџо мењаѿе или чекаѿе док све не буде како сѿе замислили, и онда ѿо заѿишеѿе?*

У. Јонзон: Написана страница је готова страница. Знам, постоје и другачији поступци, могу, између осталог, да се напишу и три верзије. Ја сѿм нисам у стању да оставим ниједно празно место у тексту.

А. Л. Вилсон: *Али не ѿочињеѿе од краја, већ од ѿрве сѿранице.*

У. Јонзон: Да, пробијам се ред по ред.

А. Л. Вилсон: *Да ли ѿреѿходно већ ѿосѿоју скица, радња?*

У. Јонзон: Ништа у писаном облику. За *Сваки дан у џодини* имао сам наслов, „Anniversarii“.

А. Лесли Вилсон: *Anniversari?*

У. Јонзон: *Annivesarii.* То је на италијанском.

А. Л. Вилсон: *Али ѿо је енѿлеска реч anniversary.*

У. Јонзон: Да, али италијански је један од језика који говори преводитељка Крепал. Самим тим, било је решено: 365 дана, 365 поглавља. А премишљање да ли „Jahrestage“ или „Anniversaries“ има у ствари два значења, с једне стране, мисли се на дане у години, а с друге на све оне тренутке када се неки догађај понавља у сећању.

А. Л. Вилсон: *Једном сам ѿѿѿао ѿосѿођу Хелен Волф како ће се ѿѿај роман зваѿи на енѿлеском и она ми је написаѿа „Days of the Year“ (Дани у години), а ја сам се већ био оглучио за „Anniversaries“ (Годишњице). Каг је књиѿа објављена, видео сам да је наслов иѿак „Anniversaries“. Мислим да је ѿо у реду, јер...*

У. Јонзон: ...Госпођа Волф је вероватно хтела да заштити мене и наслов.

А. Л. Вилсон: *Мислиѿе? Можда, јер ѿо је било ѿре неѿо шѿо је књиѿа објављена. Хѿѿео сам да је ѿоменем на енѿлеском, не знам више ѿде, у неком чланку или на ѿредавању, ѿа сам је заѿо ѿѿѿао. Да ли Вас занима шѿа мисли криѿѿика? Чиѿѿаѿе ли криѿѿике, рецензије?*

У. Јонзон: Читам их... Без нарочитог интересовања.

А. Л. Вилсон: *Посѿоје ли криѿѿичари с којима се не бисѿе руковали?*

У. Јонзон: Трудим се да будем пристојан према свима.

А. Л. Вилсон: *А ѿерманисѿѿи? Вероваѿино знаѿе да ѿерманисѿѿи свих џодина, млађи и сѿѿарији, ѿокушавају да Вас ѿумаче. Шѿа мислиѿе о ѿерманисѿѿима који Вас анализирају? Да ли Вам смеѿа шѿо сѿе ѿосѿѿали ѿредмеѿ ѿихових ѿумачења?*

У. Јонзон: Не, ако мој рад помаже другима да стичу функције и углед, онда немам ништа против. Ионако не могу да их спречим.

А. Л. Вилсон: *Да ли чистиће оно што сиће најисали, мислим, након што је већ штиам-јано? Или је то њада довршена ствар?*

У. Јонзон: Знам то напамет.

А. Л. Вилсон: *Знаће најамеј?*

У. Јонзон: Да, не би ме изненадило.

А. Л. Вилсон: *Посиоји ли међу вашим измишљеним ликовима неки који Вам је омиљен? Или, можда, јунак с којим се не разумеће?*

У. Јонзон: Ја сам их измислио и они су део мене. Не бих могао да кажем да ми је неки прст леве шаке дражи од осталих. Они су ту.

А. Л. Вилсон: *Јесу ли сви равнојравно шу, мислим на истиом нивоу?*

У. Јонзон: Чим почнем њима да се бавим, било у мислима или пишући о њима, сви су равноправно присутни.

[...]

А. Л. Вилсон: *Како бисте волели да Вас у будућности представи неки кријичар, ђерманисја, чисталац?*

У. Јонзон: Не желим да ме ико представља.

А. Л. Вилсон: *Ако се неко иија ко је је Уве Јонзон?*

У. Јонзон: То је небитно.

А. Л. Вилсон: *Да ли бисте рекли да је Уве Јонзон зајонејна личност?*

У. Јонзон: Не, она је неважна за разумевање књига или њихово коришћење.

[...]

А. Л. Вилсон: *Имам ујисак, можда се и варам, да мноји сматрају да немаће смисла за хумор. Шта Ви мислите? Имаће ли смисла за хумор?*

У. Јонзон: Ја сам несхваћени хумориста.

А. Л. Вилсон: *Има ли хумора у вашим озбиљним делима? Где је Ваш хумор? У чему се сасиоји?*

У. Јонзон: То... мора читалац да одреди. Па не могу да се хвалим таквом особином, а онда то још и да доказујем и кажем: Али ово је, на пример, хумор.

А. Л. Вилсон: *Шта је хумор? То је иешко иишање. Када нешто чистиће и смешкаће се сами за себе, можда је то хумор...*

У. Јонзон: ...То је ефекат хумора.

А. Л. Вилсон: ...Али *шај ефекаѝ нам је на неки начин *пријаѝан*, у суѝроѝном не би-смо се смешкали.*

У. Јонзон: Да, а и смешно је.

А. Л. Вилсон: Сеѝам се да сѝе се неколико *ѝуѝа* и сами смешкали док сѝе у *Осѝину чѝѝали* *Eine Kneipe geht verloren*³ (Нестанак једне крчме).

У. Јонзон: То је било несвесно. Борба с мачком – то, ето, могу да наведем. Борба коју становник велеграда Блах води с мачком у Креспаловом Јерихову,⁴ мислим да би то могло да изазове такав ефекат.

[...]

А. Л. Вилсон: *Како ауѝор бира *ѝреводиоца*?*

У. Јонзон: Кад је у питању *Сваки дан у ѝодини*, Хелен Волф је тражила пробне преводе. И одабран је превод госпође Веневиц, једини којег се сеѝам. Оно што је до сада превела на енглески делује ми баш онако како бих веома волео да звучи да сам сѝам писао на енглеском.

А. Л. Вилсон: *Да ли чѝѝаѝе и *ѝревод оѝкад ѝако добро знаѝе енѝлески*? Мислим, *ѝоком рада*?*

У. Јонзон: Током рада на преводу, да.

А. Л. Вилсон: *Дајеѝе ли суѝесѝије? Да ли Вам *ѝреводица ѝосѝавља ѝѝѝања*?*

У. Јонзон: Да, шаље текст и спискове питања.

А. Л. Вилсон: *Да ли се она односе на сѝѝил? Или на *ѝосебне, можда, ѝехничке ѝојмо-ве*?*

У. Јонзон: Морао сам, на пример, да објасним шта је *Pumpenleder*.

А. Л. Вилсон: *Pumpenleder?*

У. Јонзон: Кожна манжетна пумпе за воду. Пумпа за воду мора да има део од коже.

А. Л. Вилсон: *Од коже?*

У. Јонзон: Да, или од неког другог материјала.

А. Л. Вилсон: *Оѝкуд ѝо знаѝе? Јесѝе ли имали муке с *ѝумѝама за воду*?*

У. Јонзон: Не, али некада сам живео у кући где смо воду узимали са спољне пумпе. Дакле, као дете сам често носио воду и пумпа је морала да ме занима.

[...]

А. Л. Вилсон: *Да ли сада *чесѝо ѝуѝујеѝе у Америку*?*

³ Уп. Уве Јонсон, *Eine Kneipe geht verloren*, у: *Kursbuch*, год. 1965, бр. I, стр. 47–72.

⁴ Уп. Уве Јонсон, *Mutmassungen über Jakob*, Франкфурт/М., 1959, стр. 167 ff). На хрватском: Uwe Johnson, *Nagađanja o Jakovu*, Запрешѝћ: Фрактура, 2012.

У. Јонзон: Приуштим то себи једном годишње.

А. Л. Вилсон: *У Њујорк или некуда друкде?*

У. Јонзон: Не, у Њујорк. Изговарам се тиме да су то радне контроле.

А. Л. Вилсон: *Да ли бисте волели да оиде неко време живите у Америци? Били сите две године у Њујорку.*

У. Јонзон: Мало више од две године. За Америку не знам, у Њујорку врло радо.

А. Л. Вилсон: *Шта Вам се свиђа у Њујорку?*

У. Јонзон: Више не бих могао да набројим. Први пут сам тамо био 1961, четири недеље. Онда још две недеље 1965, а за две и по године, колико сам тамо живео и плаћао порез, постао ми је домовина.

А. Л. Вилсон: *Посебно Риверсајд грајв?*

У. Јонзон: Не, то је крај у коме сам становао.

А. Л. Вилсон: *Цео град?*

У. Јонзон: Да, цео град.

[...]

20. април 1982, Ширнес, Енглеска

(С немачкој превела **Маја Анастасијевић**)